

ΙΡΑΝ: ΜΙΑ ΠΑΡΕΞΗΓΗΜΕΝΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗ

του Μάνου Σκούφογλου

Η κατάσταση στο Ιράν είναι εκρηκτική. Τα γεγονότα του τελευταίου μήνα αντιπροσωπεύουν κατά κοινή ομολογία τις ογκωδέστερες και δυναμικότερες κινητοποιήσεις από την περίοδο της λεγόμενης Ισλαμικής Επανάστασης του 1978-1979. Οι αναλύσεις και οι εκτιμήσεις για το μαζικό ξεσηκωμό και τη βίαιη καταστολή του από την πλευρά του ιρανικού κράτους ποικίλουν σημαντικά, ωστόσο στην πλειονότητά τους συγκλίνουν ως προς την προχειρότητα, τη σχηματικότητα και την αφηρημένη ηθική των κριτηρίων τους. Στο βασανιστικά αβέβαιο αυτό περιβάλλον ευδοκιμούν δυο αβασάνιστα βέβαιες τοποθετήσεις. Η μια βλέπει την κοινωνική σύγκρουση ως γυμνή αντιπαράθεση μεταξύ (δυτικότροπης) δημοκρατίας και φονταμενταλισμού, που αντιμετωπίζονται περίπου ως προαιώνιες αρχές, αποσπασμένες από το συγκεκριμένο ταξικό και ιστορικό τους περιεχόμενο. Η άλλη, από υπερβάλλοντα αντιιμπεριαλισμό, αρκείται στο να ποντάρει στην πιο αντιαμερικανική ρητορεία, υποβαθμίζοντας τη μαρξιστική ανάλυση στο επίπεδο της γεωστρατηγικής. Πιθανόν η μυθολογία που επενδύει και τις δύο απόψεις να έχει το δικό της ενδιαφέρον, ωστόσο μια κάπως πιο έγκυρη εκτίμηση για την κοινωνική και πολιτική φύση των κινητοποιήσεων προϋποθέτει, πριν απ' όλα, την ανάγνωση ορισμένων πραγματικών δεδομένων.

Βία και νοθεία

Οι πολύνεκρες διαδηλώσεις των τελευταίων ημερών πυροδοτήθηκαν από την επίσημη ανακοίνωση της θριαμβευτικής νίκης του υπερσυντηρητικού Αχμαντινετζάντ με περίπου 63%, έναντι μόλις 33% του βασικού του αντιπάλου Μουσαβί. Από την πρώτη στιγμή οι υπόλοιποι υποψήφιοι για την προεδρία, τόσο οι «μεταρρυθμιστές» Μουσαβί και Καρουμπί, όσο και ο συντηρητικός Ρεζάι, αμφισβήτησαν το εκλογικό αποτέλεσμα και κατήγγειλαν εκτεταμένη νοθεία. Ορισμένοι αριστεροί ή προοδευτικοί αναλυτές, μεταξύ των οποίων και ο James Petras¹, υποστήριξαν ότι οι καταγγελίες για παραποίηση του εκλογικού αποτελέσματος δε στοιχειοθετούνται. Μια τέτοια άποψη, ωστόσο, δεν ευσταθεί υπό το φως των γεγονότων. Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι το ποσοστό που αποδίδεται στον Αχμαντινετζάντ είναι τουλάχιστον παράλογο. Ακόμα και το Συμβούλιο των Φρουρών, άλλωστε, ένα δωδεκαμελές μη εκλεγμένο όργανο κληρικών, ελεγχόμενο απολύτως από τον ανώτατο θρησκευτικό ηγέτη Αγιατολάχ Χαμενεϊ, ο οποίος υποστηρίξε ανοιχτά τον Αχμαντινετζάντ, παραδέχτηκε την ύπαρξη παρατυπιών, αν και όχι καθοριστικών για το αποτέλεσμα. Επειδή τα στοιχεία έχουν τη δική τους σημασία, αξίζει να επιμείνει κανείς σε αυτό το σημείο.

Οι τρεις αντίπαλοι του Αχμαντινετζάντ καταγγέλλουν ότι σε πολλές περιπτώσεις απαγορεύτηκε στους εκλογικούς τους εκπροσώπους να είναι παρόντες στην καταμέτρηση των ψηφοδελτίων. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι ένας τέτοιος κοινός ισχυρισμός δεν είναι παρά μια οργανωμένη σκευωρία, ακόμα όμως κι αν αφήσουμε κατά μέρος τα λεγόμενα των άλλων υποψηφίων, τα ίδια τα επίσημα δεδομένα γεννούν πολλά ερωτηματικά. Το Υπουργείο Εσωτερικών επέτρεψε το πρωτοφανές μέτρο της λειτουργίας 14.000 κινητών καλπών, που εκ των πραγμάτων ήταν σχεδόν αδύνατο να ελεγχθούν. Στην καταμέτρηση των αποτελεσμάτων βρέθηκαν περίπου 14,5 εκατομμύρια ψηφοδέλτια χωρίς την επίσημη αρίθμηση του Υπουργείου. Στην πρώτη επίσημη ανακοίνωση αποτελεσμάτων δεν

περιλαμβανόταν ο αριθμός των άκυρων ψηφοδελτίων. Και, το πιο εντυπωσιακό, σε αρκετές από τις εκλογικές περιφέρειες στις οποίες ο Αχμαντινιτζάντ εμφανίζεται ισχυρός η συμμετοχή ξεπέρασε εμφανώς το 100% - το ίδιο το Συμβούλιο των Φρουρών παραδέχτηκε ότι σε 50 τουλάχιστον περιοχές ψήφισαν και τα δέντρα².

Ακόμα πιο ενδιαφέρουσα, ωστόσο, είναι η αντιπαραβολή των επίσημων αποτελεσμάτων με τα δεδομένα των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων. Η περίπτωση του Καρουμπί ίσως είναι η πιο χαρακτηριστική. Ο «μεταρρυθμιστής» υποψήφιος στον πρώτο γύρο των εκλογών του 2005 είχε συγκεντρώσει το 17% των ψήφων, χάνοντας οριακά (και όχι χωρίς υποψίες για παρασπονδίες και τότε) τη δεύτερη θέση από τον Αχμαντινιτζάντ. Στις πρόσφατες εκλογές, ωστόσο, καταβαραθρώνεται ανεξήγητα στο 0,85%, εμφανίζοντας σημαντικά μειωμένα ποσοστά ακόμα και ανάμεσα στα μέλη της μειονότητας των Λουρς, στην οποία ανήκει.

Τα ποσοστά του ίδιου του Αχμαντινιτζάντ, ωστόσο, δεν είναι περισσότερο αληθοφανή, αν τα συγκρίνει κανείς με τα αντίστοιχα των εκλογών του 2005. Στο ένα τρίτο των εκλογικών περιφερειών υπολογίζεται ότι τα καταμετρημένα ποσοστά του αντιστοιχούν στο άθροισμα των δικών του προηγούμενων ποσοστών, των ποσοστών του τότε υποψηφίου Ραφσαντζανί, του συνόλου της αποχής και, επιπλέον, του 44% των «μεταρρυθμιστικών» ψήφων του 2005³. Εξίσου ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι ο Αχμαντινιτζάντ εμφανίζεται ισχυρός στις περισσότερες περιοχές της Τεχεράνης, και ιδίως στις λαϊκές συνοικίες του Νότου, παρότι στις δημοτικές εκλογές του 2007 η παράταξή του στην Πρωτεύουσα έχασε τα 2/3 των εδρών της.

Η μόνη εξήγηση για μια τέτοια ριζική ανατροπή των συσχετισμών που θα απέμενε θα ήταν μια υποτιθέμενη εξαιρετικά επιτυχημένη κοινωνική ή οικονομική πολιτική κατά τη διάρκεια της θητείας του Αχμαντινιτζάντ. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, όπως θα φανεί και στη συνέχεια, δεν επιβεβαιώνεται από πουθενά. Στην πραγματικότητα δεν μπορούν να υπάρξουν ουσιαστικές αμφιβολίες ως προς την έκταση και τη σοβαρότητα της νοθείας. Ούτε μπορεί να ισχυριστεί κανείς με βεβαιότητα ότι, ακόμα κι αν πράγματι υπήρξε αλλοίωση του αποτελέσματος, ο Αχμαντινιτζάντ θα κέρδιζε τις εκλογές ούτως ή άλλως⁴. Η νοθεία έχει ακριβώς αυτό το σκοπό, να μην είναι σε θέση κανείς να ξέρει τα πραγματικά αποτελέσματα. Και άλλωστε, ακόμα κι αν υποθέσει κανείς ότι η έκταση της παραποίησης δεν ήταν τέτοια ώστε να αλλάξει ριζικά τη σειρά των υποψηφίων, σίγουρα δεν μπορεί παρά να αμφιβάλει για το κατά πόσο το πραγματικό αποτέλεσμα εξασφάλιζε την επικράτηση του Αχμαντινιτζάντ από τον πρώτο γύρο.

Η πολιτική φυσιογνωμία των αντιπάλων

Από πολιτική άποψη, είναι αναμφίβολο ότι η διαμάχη των δύο βασικών αντιπάλων για την προεδρία δεν αντιπροσωπεύει παρά μια σύγκρουση μεταξύ δύο αντιτιθέμενων μερίδων ή φατριών του ίδιου καθεστώτος. Κανένας από τους υποψηφίους δεν αμφισβητεί την ουσία του ισλαμικού και μιλιταριστικού αυταρχικού καθεστώτος, ούτε την εντελώς αυθαίρετη εξουσία του κλήρου. Άλλωστε οι 4 διεκδικητές της προεδρίας, όπως και όλοι οι κατά καιρούς υποψήφιοι, είχαν προεγκριθεί από το Συμβούλιο των Φρουρών με κριτήριο την αφοσίωσή του στο ισλαμικό καθεστώς (αυτός ακριβώς ο θεσμός της προέγκρισης είναι εν πολλοίς διαχρονικά υπεύθυνος για την παντελή απουσία γυναικών υποψηφίων για την προεδρία, όπως και για τον αποκλεισμό πολλών ακόμα διεκδικητών). Οι πολιτικές διαφορές μεταξύ συντηρητικών και «μεταρρυθμιστών» είναι, κατά βάση, τακτικές.

Παρότι ένα τμήμα των διαδηλωτών εμφανίζεται συσπειρωμένο γύρω από το πρόσωπο του Μουσαβί, ο ίδιος μόνο υπό την πίεση των καταστάσεων αναγκάστηκε τις τελευταίες μέρες να κάνει ορισμένες δηλώσεις που θίγουν αόριστα το ίδιο το ισλαμικό καθεστώς. Η δυστοκία αυτή, καθώς και οι παλινωδίες του σε σχέση με την υποστήριξη των διαδηλώσεων, δεν έχουν να κάνουν με κάποιου είδους δειλία, αλλά με το γεγονός ότι ο Μουσαβί έχει στην

πραγματικότητα ισχυρούς δεσμούς με το ίδιο αυτό σύστημα και, πιο συγκεκριμένα, με τη βίαιη εγκαθίδρυση και σταθεροποίησή του.

Η λεγόμενη ισλαμική επανάσταση και η άνοδος του Αγιατολάχ Χομεϊνί στην εξουσία αντιπροσωπεύει ιστορικά την κοινωνική αντεπανάσταση απέναντι στα επαναστατικά γεγονότα της περιόδου 1978-1979, που ανέτρεψαν τη δικτατορική κυριαρχία του Σάχη Παχλαβί. Ο Σάχης, έχοντας αναλάβει τα ηνία μετά το αμερικανοκίνητο και βρετανοκίνητο πραξικόπημα του 1953 και την ανατροπή του λαοφίλου λαϊκιστή πρωθυπουργού Μοχάμεντ Μοσαντέκ, που είχε κρατικοποιήσει τις πετρελαϊκές επιχειρήσεις, προκαλούσε όλα τα δημοκρατικά και αντιιμπεριαλιστικά αισθήματα των ιρανικών λαϊκών μαζών. Ο Αγιατολάχ Χομεϊνί κατάφερε να προσεταιριστεί ένα σημαντικό τμήμα των δίκαιων αυτών αισθημάτων, εκμεταλλευόμενος και την αμέριστη βοήθεια που του παρείχε το σταλινικό κόμμα Τουντέχ (την περίοδο που και το ΚΚΕ πανηγύριζε για την άνοδο του Χομεϊνί). Η επικράτηση του Χομεϊνί σήμανε, ταυτόχρονα με την αποπομπή του Σάχη, τη βίαιη καταστολή του επαναστατικού κινήματος που είχε εξαπλωθεί στην πλειοψηφία της εργατικής τάξης και σε μεγάλο τμήμα του στρατού. Η συντριβή του εργατικού κινήματος, των συνδικάτων και των εργατικών κομμάτων και η εκτέλεση χιλιάδων κομμουνιστών τιμώρησε με τον πιο αιματηρό τρόπο την αδυναμία και την απροθυμία της αριστεράς να προτείνει άμεσα τη διέξοδο του σοσιαλισμού. Ένας από τους πρωτεργάτες αυτής της τιμωρίας ήταν ο Μουσαβί, που ήταν πρωθυπουργία κατά την περίοδο 1981-1989.

Σήμερα ο Μουσαβί εμφανίζεται ως φιλελεύθερος μεταρρυθμιστής. Προτείνει μια λιγότερο έντονη αντιαμερικανική και αντιδυτική ρητορεία και μια πιο ορθολογική και ίσως πιο γρήγορη πολιτική ιδιωτικοποιήσεων. Ταυτόχρονα με τον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό, η προεκλογική του ατζέντα περιελάμβανε και ορισμένα μέτρα κοινωνικής φιλελευθεροποίησης (αν και μάλλον ο Καρουμί ήταν ο υποψήφιος που επέμενε κάπως περισσότερο στο ζήτημα του εκδημοκρατισμού). Η γυναίκα του, Ζαχρα Ραχναβάρντ, είναι πανεπιστημιακός και γνωστό στέλεχος του ισλαμικού φεμινισμού. Στο επίκεντρο της πολιτικής πρότασης του Μουσαβί βρίσκεται, από ταξική άποψη, η μορφωμένη μικροαστική τάξη της πόλης, υπό την ηγεμονία μιας πιο “κανονικής”, σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, μερίδας της αστικής τάξης. Τη μερίδα αυτή εκπροσωπεί πολιτικά και συμβολικά σημερινός σύμμαχος του Μουσαβί και πρώην πρόεδρος Ραφσαντζανί, επικεφαλής δύο κρίσιμων θεσμών της ισλαμικής Δημοκρατίας (του Συμβουλίου των Ειδημόνων και του Συμβουλίου Διαμεσολάβησης) και ένας από τους πιο πλούσιους πολίτες του Ιράν.

Δεν υπάρχει, επομένως, καμία αυταπάτη για τον ταξικό προσανατολισμό της πολιτικής του Μουσαβί. Παραδόξως, ωστόσο, φαίνεται να υπάρχουν αρκετές όσον αφορά τον Αχμαντινετζάντ. Ορισμένες από τις πιο εκλεκτές εκτίθενται στο πρόσφατο άρθρο των Άρη Χατζηστεφάνου και Πέτρου Παπακωνσταντίνου “Παρωδία λαϊκής επανάστασης στο Ιράν”⁵. Οι συντάκτες του άρθρου, αφού διαπιστώνουν ότι “όλο και περισσότερα στοιχεία συνηγορούν ότι ο Αχμαντινετζάντ θα κέρδιζε ούτως ή άλλως τις εκλογές”, χωρίς να αναφέρουν κανένα από αυτά, ισχυρίζονται ότι “ο Αχμαντινετζάντ έχει κερδίσει την καρδιά των πληβειακών στρωμάτων” και ότι “τα γεγονότα των τελευταίων ημερών [...] παραπέμπουν περισσότερο...σε πραξικόπημα”. Είναι ήδη απορίας άξιο το που διασταυρώνονται αυτοί οι ισχυρισμοί με το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι δεν υπήρξε ούτε μια πραγματική λαϊκή κινητοποίηση για την υποστήριξη του Αχμαντινετζάντ μετά τις εκλογές (εκτός αν ως τέτοιες θεωρήσει κανείς τις δολοφονικές επιδρομές των παραστρατιωτικών Μπασίτζ). Ούτε όμως και η αποτίμηση της πολιτικής του κατά την τελευταία 4ετία δικαιολογεί μια τέτοια άποψη.

Από την πρώτη στιγμή της διακυβέρνησής του ο Αχμαντινετζάντ ενίσχυσε τον αυταρχικό χαρακτήρα των θεσμών της Ισλαμικής Δημοκρατίας και επέτεινε την αστυνομική και μιλιταριστική καταπίεση του πληθυσμού, και ιδίως των εργατικών και λαϊκών στρωμάτων. Αντικατέστησε περιφερειακούς και τοπικούς διοικητές, δημάρχους και κοινοτάρχες με δικούς του ανθρώπους, προερχόμενους συχνά από το στρατό ή την ασφάλεια, στήνοντας τον ισχυρό μηχανισμό που επιστρατεύτηκε και ενόψει των εκλογών. Ταυτόχρονα, συνέτριψε τα ήδη

αποδυναμωμένα συνδικάτα και άφησε ελεύθερους τους πολιτοφύλακες των Μπασίτζ, τους οποίους πέρσι μάλιστα ενσωμάτωσε στην Επαναστατική Φρουρά, να περιφρουρούν την ηθική, επιτηρώντας το δημόσιο χώρο και επιτιθέμενοι σε ανύπαντρα ζευγάρια και γυναίκες με ξεσκεπάστα κεφάλια.

Ένα στοιχείο που υπερτονίζουν οι υποστηρικτές των απόψεων του άρθρου που προαναφέρθηκε είναι η αναδιανεμητική πολιτική του Αχμαντινετζάντ. Πράγματι, φαίνεται ότι ο πρόεδρος προσπάθησε να ενισχύσει τη δημοτικότητα του μοιράζοντας πετροδολάρια. Αυτό, όμως, έγινε πολύ περισσότερο πελατειακά και υπό μορφή άμεσης δωρεάς προς τους υποστηρικτές του παρά ως συγκροτημένη αναδιανεμητική πολιτική προς όφελος του συνόλου των φτωχών λαϊκών στρωμάτων. Ο καλπάζων πληθωρισμός (περίπου 24% για τη χρονιά που πέρασε), όπως και τα υψηλότατα ποσοστά ανεργίας, άλλωστε, έχουν στην πραγματικότητα συρρικνώσει το εισόδημα των εργαζομένων.

Παρότι ο Μουσαβί προβάλλεται ως ο κατ' εξοχήν υπέρμαχος των ιδιωτικοποιήσεων, η πολιτική του Αχμαντινετζάντ δεν κινείται επί της αρχής σε πολύ διαφορετική κατεύθυνση. Οι Υπουργοί της τελευταίας κυβέρνησης ήταν από τους πρώτους που διακήρυξαν τις ιδιωτικοποιήσεις ως αντίδοτο στη στασιμότητα της ανάπτυξης, ενώ ο ίδιος ο Αχμαντινετζάντ επεδίωξε να πιστωθεί το γεγονός ότι προχώρησε σε περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις από τους “μεταρρυθμιστές” προκατόχους του⁶. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι η προεκλογική κριτική του Μουσαβί δεν επικεντρώθηκε σε κάποιον υποτιθέμενο κρατισμό, αλλά στην προχειρότητα και τις καθυστερήσεις των ιδιωτικοποιήσεων. Αναλόγως, ο Αχμαντινετζάντ δε στάθηκε στο νεοφιλελευθερισμό των αντιπάλων του, αλλά κυρίως στις καταγγελίες (σίγουρα όχι ασύστατες, τουλάχιστον στην περίπτωση του Ραφσαντζανί) για οικονομική διαφθορά. Πάνω στο ίδιο ζήτημα υπάρχει μια αρκετά πικάντικη λεπτομέρεια από το παρελθόν: ο Αγιατολάχ Χαμενεϊ, νυν Ανώτατος Θρησκευτικός Ηγέτης και δηλωμένος σύμμαχος του Αχμαντινετζάντ και Πρόεδρος κατά τη δεκαετία του 1980, είχε επιδιώξει τότε την απομάκρυνση του Μουσαβί από τη θέση του Πρωθυπουργού, κατηγορώντας τον για υπερβολικό κρατικό παρεμβατισμό στην οικονομία!

Αναλόγως, και παρά τη σκληρή αντιδυτική ρητορεία, ούτε η στάση του Αχμαντινετζάντ απέναντι στον ιμπεριαλισμό είναι ριζικά διαφορετική από εκείνη ούτε του μετριοπαθούς Μουσαβί. Παρά την αντιπαράθεση με την κυβέρνηση Μπους για το θέμα των πυρηνικών, ο Αχμαντινετζάντ συνέχισε σε γενικές γραμμές την εξωτερική πολιτική του μεταρρυθμιστή προκατόχου του Χαταμί, με βασικούς άξονες την αναβάθμιση του περιφερειακού ρόλου του Ιράν, την υποστήριξη ισλαμικών οργανώσεων στην ευρύτερη περιοχή και την παράδοση άτυπη συμμαχία με τις ΗΠΑ ενάντια στους Ταλιμπάν. Στο Ιρακ εξακολούθησε να ενισχύει τους σίιτες, που το πιο πιθανό είναι να διαδεχθούν τους Αμερικανούς στον έλεγχο της κρατικής διοίκησης. Αυτή η πολιτική θα ήταν μάλλον ελάχιστο πιθανό να αλλάξει σε περίπτωση επικράτησης του Μουσαβί, τουλάχιστον όχι περισσότερο από ό,τι μπορεί να αλλάξει η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στα χέρια του Ομπάμα. Από μια άποψη, άλλωστε, η σκληρή φραστική αντιπαράθεση του Αχμαντινετζάντ εξυπηρετούσε την αμερικάνικη ιμπεριαλιστική πολιτική, όπως και την πολεμική της βιομηχανία (πάντως δεν τις έβλαψε στο ελάχιστο) – και πράγματι, υπήρξαν στελέχη των συντηρητικών που τάχθηκαν υπέρ του Αχμαντινετζάντ με τη λογική ότι προτιμούν “έναν εχθρό που είναι προφανής”⁷.

Στον ιδεολογικό πυρήνα του πολιτικού λόγου του Αχμαντινετζάντ βρίσκεται η συντηρητική παραδοσιακή μικροαστική τάξη της πόλης και της υπαίθρου και τα λούμπεν στοιχεία που προέρχονται από την αποσύνθεση τομέων της μέσα στην εξέλιξη του καπιταλισμού. Ο φονταμενταλισμός, άλλωστε, είναι ένα κατεξοχήν μικροαστικό ιδεολογικό ρεύμα, φοβικό προς τον παγκοσμιοποιημένο καπιταλισμό, αλλά ακόμα περισσότερο προς την ανεξάρτητη δράση της εργατικής τάξης, ασχέτως του ότι ισλαμικές οργανώσεις γίνονται σε ορισμένες περιπτώσεις, και ελλείψει ισχυρών εργατικών οργανώσεων, πραγματικοί φορείς αντίστασης στον ιμπεριαλισμό (πχ. Χαμάς, Χεσμπολάχ). Το πραγματικό πολιτικό στήριγμα της πολιτικής του Αχμαντινετζάντ από ταξική άποψη, ωστόσο, είναι η μερίδα της αστικής τάξης που

συσπειρώνεται γύρω από τις μονοπωλιακές δομές ισχυρών οικονομικά ισλαμικών ιδρυμάτων, όπως είναι το Ίδρυμα των Αποκλήρων, ο μεγαλύτερος οικονομικός οργανισμός της Μέσης Ανατολής⁸ (για αυτό το λόγο και μόνο είναι που η τελευταία κυβέρνηση επεδίωξε ίσως τη διατήρηση ενός επιπέδου κρατικού ελέγχου σε ορισμένους πλουτοπαραγωγικούς τομείς της χώρας).

Είναι εντελώς σαφές λοιπόν ότι σε αυτή την αντιπαράθεση δεν υπάρχει εκπρόσωπος της εργατικής τάξης ή των πληθειακών στρωμάτων. Αυτό, όμως, δε σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι δεν έχουμε να κάνουμε με έναν γνήσιο λαϊκό ξεσηκωμό, όσο κι αν ο τρόπος με τον οποίο οι κοινωνικές αντιθέσεις και διεκδικήσεις διαθλώνται και προσδένονται στα πολιτικά γεγονότα δεν αντιστοιχεί στις προκατασκευασμένες εικόνες ορισμένων τμημάτων της αριστεράς ή του αναρχικού χώρου για τις εξεγέρσεις.

Η κοινωνική σύνθεση των διαδηλωτών και ο αγώνας για δημοκρατικές ελευθερίες

Η ιδέα του πραξικοπήματος για την περιγραφή των γεγονότων είναι μάλλον ανεκδοτολογικής φύσεως, αν λάβει κανείς υπόψη ότι η ίδια η δημοτική αρχή της Τεχεράνης, υπό τον προσκείμενο στον Αχμαντινετζάντ Δήμαρχο Καλιμπάφ, υπολογίζει επίσημα τον αριθμό των διαδηλωτών των πρώτων ημερών σε 3.000.000. Οι άνθρωποι αυτοί συνέχισαν για μέρες να βγαίνουν στους δρόμους, παρά τις απαγορευτικές ανακοινώσεις του Αγιατολάχ Χαμενεϊ, την αιματηρή καταστολή από το στρατό, την αστυνομία και τις εποχούμενες παρακρατικές ομάδες, τις δολοφονικές επιδρομές σε πανεπιστήμια και φοιτητικές εστίες και τους δισταγμούς του Μουσαβί. Ένα τέτοιο πλήθος είναι εντελώς αδύνατο να υποκινείται από ξένα κέντρα, όπως καταγγέλλει ο Αχμαντινετζάντ. Αν οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις διέθεταν τέτοιας έκτασης και ισχύος μηχανισμούς στο εσωτερικό των κρατών της Μέσης Ανατολής, τότε πιθανότατα οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι θα χρησίμευαν μόνο για να ξοδεύονται όπλα⁹.

Εκτός όλων των άλλων, πάντως, οι διαδηλώσεις του τελευταίου διαστήματος δεν προέκυψαν από το μηδέν, αλλά στην πραγματικότητα εντάσσονται σε ένα ευρύτερο κίνημα που εξελίσσεται εδώ και μήνες στο Ιράν. Οι προηγούμενες του εκδηλώσεις υπήρξαν ίσως λιγότερο εντυπωσιακές και συνεκτικές, ωστόσο σίγουρα όχι ασήμαντες. Οι αγώνες των οδηγών λεωφορείων, των εργατών του ζαχαροκάλαμου και των πετρελαϊκών εγκαταστάσεων και των δασκάλων, όπως και οι προσπάθειες συγκρότησης νέων εργατικών σωματείων, μπορεί να κατεστάλησαν, ωστόσο σίγουρα εγκαινίασαν ένα νέο κύκλο κρίσιμων κοινωνικών διεκδικήσεων. Το ίδιο ισχύει και για τα σημαντικά βήματα ανασυγκρότησης του γυναικείου κινήματος, που υπήρξε κάποτε ιδιαίτερα ανεπτυγμένο και μαχητικό. Πρόσφατα 34 ισλαμικές και κοσμικές φεμινιστικές ομάδες συνασπίστηκαν σχηματίζοντας τη Σύγκλιση του Γυναικείου Κινήματος. Στην πορεία προς τις εκλογές το κίνημα για δημοκρατικές ελευθερίες, με πρωτεργάτες τους φοιτητές, έκανε την παρουσία του όλο και πιο έντονη. Ενδεικτικό της δυναμικής αυτής είναι ότι αρκετές προεκλογικές συγκεντρώσεις υπέρ του Αχμαντινετζάντ χρειάστηκε να ματαιωθούν. Μια σοβαρή εκτίμηση για την κατάσταση στο Ιράν οφείλει να πάρει υπόψη της αυτά τα προεκλογικά δεδομένα (ο Αχμαντινετζάντ πάντως σίγουρα τα πήρε).

Οι φοιτητές, οι γυναίκες, οι προοδευτικοί διανοούμενοι και η μορφωμένη μικροαστική τάξη έπαιξαν ασφαλώς κεντρικό ρόλο στα γεγονότα του τελευταίου διαστήματος. Αυτές οι κοινωνικές ομάδες, άλλωστε, πρωτοστατούν συχνά στα κινήματα για δημοκρατικές ελευθερίες, τα οποία δεν είναι αταξικά, αλλά ούτε και συνδέονται ευθύγραμμα, μονοδιάστατα και αποκλειστικά με την εργατική τάξη (ήταν άραγε τόσο διαφορετικό αυτό που συνέβη στην Ελλάδα το Δεκέμβρη;). Το γεγονός αυτό μπορεί να σημαίνει ότι δεν μπορούν να εξελιχθούν αυτόματα και ομαλά σε σοσιαλιστικές επαναστάσεις, αλλά ασφαλώς δεν τους στερεί τον προοδευτικό χαρακτήρα. Οι κοινωνικές εκρήξεις δεν είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν τις

δικές μας συνταγές: είναι καθήκον και στοίχημα της εργατικής τάξης και των οργανώσεών της να κατακτήσουν την ηγεμονία στους κόλπους τους και να τις κατευθύνουν σε πιο ριζοσπαστικές διεξόδους.

Ας το δούμε όμως και πάλι πιο συγκεκριμένα. Ποια ήταν η στάση της ιρανικής εργατικής τάξης στα γεγονότα; Μπορεί να περιληφθεί στη φόρμουλα της καρδιοκατάκτησης των “πληθειακών στρωμάτων” από τον Αχμαντινετζάντ;

Είναι πράγματι πιθανό ένα κομμάτι της τάξης, και ιδίως των πιο εξαθλιωμένων και ανοργάνωτων τμημάτων της, να περιλαμβάνεται στην εκλογική πελατεία ή να σχετίζεται με τις παρακρατικές οργανώσεις του Προέδρου (κομμάτι που πάντως δε φάνηκε να αναλαμβάνει σημαντική δράση υπέρ του). Επιπλέον είναι βέβαιο ότι ένα πολύ μεγαλύτερο τμήμα κράτησε παθητική (αν και μάλλον θετική προς τις διαδηλώσεις) στάση. Είναι όμως εξίσου βέβαιο ότι ο κύριος κορμός της οργανωμένης εργατικής τάξης, το πιο συνειδητό της τμήμα, βρέθηκε στο δρόμο από την πλευρά των διαδηλωτών. Στο τμήμα αυτό αυγκαταλέγονται τα μεγάλα συνδικάτα και τα εργατικά κόμματα, του σταλινικού Τουντέχ περιλαμβανομένου, τα οποία, παρότι μειωθητικά και ιστορικά συντετριμμένα, εξακολουθούν να έχουν πολιτική βαρύτητα στο πλαίσιο της τάξης. Πρέπει να σημειωθεί ότι η καταγγελία της νοθείας από τις εργατικές οργανώσεις δε σημαίνει (τουλάχιστον κατ' ανάγκη) υποστήριξη του Μουσαβί. Ως προς αυτό ιδιαίτερα ενδεικτική είναι η προκήρυξη του συνδικάτου Vahed των εργαζομένων στα λεωφορεία, ενός από τα πιο αγωνιστικά και πιο ενεργά στις πρόσφατες διαδηλώσεις σωματεία : “...από τη στιγμή που το συνδικάτο Vahed δεν βλέπει κανέναν από τους υποψηφίους να υποστηρίζει τις εργατικές οργανώσεις στο Ιράν, δεν συνέδραμε κανέναν υποψήφιο για την προεδρία στις εκλογές. Τα μέλη του Vahed, ωστόσο, έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν ή να μη συμμετέχουν στις εκλογές και να υπερψηφίσουν όποιον υποψήφιο έχουν επιλέξει”¹⁰.

Η παραδοχή της εργατικής υποστήριξης στον Αχμαντινετζάντ είναι, επομένως, σε μεγάλο βαθμό αυθαίρετη. Η παθητική στάση ενός μεγάλου μέρους του προλεταριάτου θα πρέπει να αποδοθεί στην αποδυνάμωση των εργατικών οργανώσεων και της υποχώρηση της ταξικής συνείδησης, και όχι σε πολιτική εμπιστοσύνη ή συμπάθεια στον Αχμαντινετζάντ. Στο κάτω κάτω, η πρώτη μεγάλη συγκέντρωση που οργανώθηκε από την αντιπολίτευση έγινε στην πλατεία Χομείνι, στην εργατική περιοχή της Τεχεράνης. Η υπόθεση ότι ο Αχμαντινετζάντ έχει ισχυρά ερείσματα στην ύπαιθρο είναι επίσης το ελάχιστο συζητήσιμη. Είναι γνωστό ότι το ζήτημα των μειονοτήτων αποτελεί κύριο σταθμιστικό παράγοντα στις περισσότερες επαρχιακές περιφέρειες. Τόσο ο Μουσαβί (Αζέρος), όσο και ο Καρρουμπί (Λουρ) ανήκουν σε μειονότητες, ο δε δεύτερος έδωσε μεγάλο βάρος στα μειονοτικά δικαιώματα κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του καμπάνιας. Και άλλωστε η ύπαιθρος έχει να επιδείξει μεγάλη παράδοση στην υπερψηφίση “μεταρρυθμιστών” υποψηφίων.

Απέναντι σε αυτή την πλατιά κοινωνική συμμαχία ο Αχμαντινετζάντ έχει ένα μεγάλο όπλο: μια κεντρική θέση στον εκτεταμένο κρατικό και στρατιωτικό μηχανισμό. Μπορεί το δημοκρατικό κίνημα να πλήξει τη θέση του; Και, ακόμα περισσότερο, μπορεί να αμφισβητήσει το ίδιο το μηχανισμό του ισλαμικού καθεστώτος, κάτι που ασφαλώς δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι ο Μουσαβί φοβάται εξίσου με τον Αχμαντινετζάντ; Αν το δούμε ρεαλιστικά, οι βραχυπρόθεσμες δυνατότητες του κινήματος είναι μάλλον περιορισμένες. Ο ενθουσιασμός του Άλαν Γουντς και της Διεθνούς Μαρξιστικής Τάσης ελάχιστη σχέση έχει με την πραγματικότητα και η ανακήρυξη της Ιρανικής Επανάστασης είναι το λιγότερο πρόωγη¹¹. Η ανεπάρκεια των υποκειμενικών όρων δεν είναι απλώς έλλειψη ενός παράγοντα που μπορεί να συμπληρώσει το επαναστατικό παζλ, αλλά έκφραση του δυσμενούς για την εργατική τάξη ιστορικού συσχετισμού δύναμης. Ο συσχετισμός αυτός δεν είναι δυνατό να ανατραπεί από τη μια στιγμή στην άλλη.

Το κρίσιμο ερώτημα, ωστόσο, δεν είναι πότε αναμένεται η Επανάσταση, αλλά πώς πρέπει οι κομμουνιστές να παρεμβαίνουν στις αυθόρμητες ή ημι-αυθόρμητες κινητοποιήσεις για την

προώθηση των επαναστατικών σκοπών. Ή, πιο απλά και άμεσα, πώς τοποθετούνται απέναντι σε κινήματα που δεν έχουν σχεδιάσουν, ούτε είναι δυνατόν προς το παρόν να κατευθύνουν. Είναι ασφαλώς σωστό ότι η τελική επίλυση του δημοκρατικού προβλήματος, όπως και η χειραφέτηση από τον ιμπεριαλισμό, δεν μπορεί να έλθει παρά μέσα από μια εργατική και διεθνιστική επαναστατική διέξοδο. Το δεδομένο που έχουμε μπροστά μας, όμως, είναι πιο απλό (ή τελικά πιο σύνθετο): ένας μαζικός ξεσηκωμός που για πρώτη φορά φαίνεται να ξεσκεπάζει το ρόλο του ισλαμικού καθεστώτος του Ιράν, αποτελώντας σίγουρα τη σοβαρότερη αγωνιστική εμπειρία των τελευταίων 30 χρόνων. Η στάση που αναλογεί στα επαναστατικά ρεύματα όλων των χωρών τελικά δε μπορεί παρά να συμπυκνωθεί σε ένα ξερό τσιτάτο: **Αλληλεγγύη στον δημοκρατικό αγώνα του ιρανικού λαού!**

¹ James Petras, *Iranian Elections, the "stolen elections" hoax*, <http://petras.lahaine.org>, 16/8/2009

² Kaveh Ehsani, Arang Keshavarzian and Norma Claire Moruzzi, <http://www.merip.org>, 28/6/2009

³ Ali Ansari, Daniel Berman and Thomas Rintoul, *Preliminary Analysis of the Voting Figures in Iran's 2009 Presidential Election*, London: Chatham House, June 2009. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα στην επαρχία Χαμεντάν, π.χ., ο Αχμαντινεντζάντ συγκεντρώνει 765.000 ψήφους, πράγμα το οποίο θα σήμαινε ότι παίρνει όλες τις προηγούμενες δικές του ψήφους (195.000), τις ψήφους του Ραφσαντζανί (175.000), το σύνολο της αποχής (218.000) και πάνω από τις μισές ψήφους των «μεταρρυθμιστών» υποψηφίων (322.000).

⁴ Αυτό περίπου ισχυρίζονται π.χ. οι σύντροφοι του ICFI – Peter Symonds, *Factional struggle deepens within Iranian ruling elite*, <http://www.wsws.org>, 19/6/2009

⁵ <http://politikokafeneio.com>, 21/6/2009

⁶ Kaveh Ehsani, Arang Keshavarzian and Norma Claire Moruzzi, <http://www.merip.org>, 28/6/2009

⁷ Με αυτό το σκεπτικό ο Daniel Pipes δήλωσε λίγο πριν τις εκλογές ότι, αν μπορούσε, θα ψήφιζε τον Αχμαντινεντζάντ – βλ. Stephen Zunes, *The Iranian Uprising is Home Grown, and Must Stay That Way*, <http://www.zmag.org>, 20/6/2009

⁸ Ελένη Μαυρούλη, *Ιράν: Κρίσιμες εξελίξεις*, Ριζοσπάστης, 21/6/2009

⁹ Ας σημειωθεί ότι και οι συντάκτες του άρθρου *Παρωδία λαϊκής επανάστασης στο Ιραν* θεωρούν αυτή την ιδέα παράλογη

¹⁰ Συνδικάτο Vahed, *Any Suppression Or Threat Of Civil Liberty Condemned*, 21/6/2009. Η προκήρυξη δημοσιεύτηκε στα αγγλικά στο <http://www.zmag.org>

¹¹ Alan Woods, *Iranική Επανάσταση: Τι σημαίνει; Πού βαδίζει;*, 18/6/2009, ελληνική μετάφραση στο <http://politikokafeneio.com>, 21/6/2009. Στο άρθρο ο Γουντς υποστηρίζει ότι από τις 4 επαναστατικές προϋποθέσεις που έθεσε ο Λένιν, στο Ιραν σήμερα υπολείπεται μόνο μια: η ύπαρξη επαναστατικού κόμματος και ηγεσίας